

แนวทางการส่งเสริมประสิทธิผลการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนา
อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร*

Guidelines for Promoting the Effectiveness of Driving the Sufficiency
Economy Philosophy Policy of the Model Sufficiency Economy Village
in Khlong Lan District, Kamphaeng Phet Province

ศุภฤทธิ ธาราธิพนาร

Supharit Tarathipnara

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยรังสิต

Institute of Public Administration and Public Policy, Rangsit University

E-mail: s_tarathip@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษากลไกการขับเคลื่อนการพัฒนา วิธีการ และขั้นตอนการพัฒนาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านต้นแบบ (2) ศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ และ (3) ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างให้เกิดการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวให้ประสบความสำเร็จ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบจำนวน 5 หมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนา อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตภาคสนาม พร้อมทั้งการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า (1) กลไกการขับเคลื่อนที่สำคัญของหมู่บ้าน ได้แก่ การใช้โครงสร้างการบริหารแบบ “คุ้มบ้าน” ระบบคณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพ และกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งเอื้อต่อการบริหารจัดการอย่างครอบคลุมและคล่องตัว (2) ปัจจัยแห่งความสำเร็จประกอบด้วยบทบาทผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์และได้รับการยอมรับ การมีโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกื้อหนุน ความเข้มแข็งด้านการจัดการกลุ่มการออม ตลอดจนการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น การอบรม ถ่ายทอดองค์ความรู้ และการจัดสรรงบประมาณ (3) แนวทางการเสริมสร้างความสำเร็จ คือ การสร้างครอบครัวพัฒนาต้นแบบและขยายผลสู่ครัวเรือนอื่น ๆ ควบคู่กับการส่งเสริมการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับหมู่บ้านอื่น

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยชี้ว่า การขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนจะประสบความสำเร็จได้เมื่อมี กลไกการบริหารที่มีส่วนร่วมของประชาชน ปัจจัยสนับสนุนทั้งภายในและภายนอก และการพัฒนาที่เริ่มต้นจากครอบครัวต้นแบบขยายสู่ระดับชุมชน อันเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; เศรษฐกิจพอเพียง; ต้นแบบ; นโยบาย

* Received February 12, 2025; Revised August 22, 2025; Accepted August 22, 2025

ABSTRACT

This research aimed to (1) examine the driving mechanisms, methods, and processes that influence the effectiveness of implementing the Sufficiency Economy Philosophy (SEP) in model villages, (2) investigate the success factors of SEP policy implementation in model villages, and (3) explore the approaches to strengthen and ensure the success of SEP implementation. The study focused on five model villages located in Khlong Lan Pattana Subdistrict Municipality, Khlong Lan District, Kamphaeng Phet Province. A qualitative research design was employed, utilizing in-depth interviews, focus group discussions, and participatory observations. Data were analyzed through content analysis to synthesize key findings.

The results revealed that (1) the main driving mechanisms included the use of the “Khumban” (community cluster) administrative structure, village committees, occupational groups, and community savings groups, which facilitated comprehensive and flexible management; (2) the success factors consisted of visionary and respected community leaders, supportive social and cultural structures, the strength of community savings and fund management, and external support such as training, knowledge transfer, and budget allocation; and (3) the approaches to strengthen SEP implementation comprised the establishment of model development families and the expansion of knowledge transfer to other households, together with promoting income-generating activities, developing community products, fostering environmental conservation, and creating learning networks with other villages.

The new body of knowledge generated from this study highlights that the success of SEP implementation at the community level relies on participatory administrative mechanisms, both internal and external supporting factors, and a family-based development approach that expands toward the community. These elements collectively form a foundation for sustainable community development and serve as a model for broader applications.

Keywords: Effectiveness; Sufficiency Economy; Model; Policy

บทนำ

เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัส ชี้แนะเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับประเทศ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด นานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา และถูกพุดถึงอย่างชัดเจนในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2540 เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (ตฤตถ์ นพคุณ, 2548) เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง คือ พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีระบบเศรษฐกิจ แบบพอเพียง ยังสามารถมองได้ว่าเป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตให้มีความสุข ที่จำเป็นต้องใช้ทั้งความรู้ ความเข้าใจ (รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) ผนวกกับคุณธรรม (ชื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน แบ่งปัน) (จินดาลักษณ์ วัฒน

สินธุ์, 2551) ในการดำรงชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่เพียงการประหยัดเท่านั้น แต่ยังเป็นการดำรงชีวิตอย่างชาญฉลาด และสามารถอยู่ได้ แม้ในสภาพที่มีการแข่งขันและการไหลบ่าของโลกาภิวัตน์ นำไปสู่ความสมดุลมั่นคง และยั่งยืนของชีวิต เศรษฐกิจและสังคม เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมในสังคมไทย สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกในเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืน ของการพัฒนา

จังหวัดกำแพงเพชร นับเป็นเมืองเก่าที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยทวารวดี อีกทั้งยังเป็นที่ตั้งของเมืองโบราณหลายเมือง เช่น เมืองชากังราว นครชุม ไตรตรังษ์ เทพนคร และเมืองคนที โดยมีคำขวัญประจำจังหวัดคือ กรพระเครื่อง เมืองคนแกร่ง ศิลาแล่งใหญ่ ถั่วเขียวหวาน น้ำมันลานกระบือ เลื่องลือมรดกโลก ดังที่กล่าวมาจึงส่งผลให้จังหวัดกำแพงเพชรเป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งอันประกอบด้วยโบราณสถานเก่าแก่ที่ก่อสร้างด้วยศิลาแลงหลายแห่งรวมอยู่ในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ซึ่งได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ให้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2534 (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร, 2559)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาประสิทธิผลในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนา จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อศึกษาว่าหมู่บ้านที่ผ่านการประเมิน ผลการพัฒนาตามเกณฑ์ชี้วัด 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด (การพัฒนาชุมชน, 2547) และจังหวัดกำแพงเพชร ประกาศให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ โดยศึกษาใน 5 หมู่บ้าน ว่ามีกระบวนการขั้นตอนการพัฒนา และวิธีการดำเนินงาน ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างไรและมีปัจจัยใดที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประกาศให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนา จังหวัดกำแพงเพชร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษากลไกการขับเคลื่อนการพัฒนา วิธีการ และขั้นตอนการพัฒนาที่ส่งผลถึงประสิทธิผลในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของ 5 หมู่บ้าน
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนา
3. เพื่อศึกษาถึงแนวทางการเสริมสร้างให้เกิดการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนาให้ประสบความสำเร็จ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมประสิทธิผลการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จังหวัดกำแพงเพชร ครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางและกลไกการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งกระบวนการ ขั้นตอนการพัฒนา และวิธีการดำเนินงาน ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างไร และมีปัจจัยใดที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

ทั้งห้าหมู่บ้าน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า มีปัจจัยสำคัญและน่าศึกษา โดยเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบทั้งสามหมู่บ้าน

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษา (Case Study) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเปรียบเทียบหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 5 หมู่บ้าน เพื่อศึกษาเกี่ยวกับกลไกการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งกระบวนการ ขั้นตอนการพัฒนา และวิธีการดำเนินงาน ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ทั้ง 5 หมู่บ้าน และเพื่อแสวงหารูปแบบ (Model) ในการขับเคลื่อนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละพื้นที่และสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงให้กับหมู่บ้าน/ชุมชนอื่นๆ ต่อไป

เกณฑ์การเลือกกรณีศึกษา

ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ที่จะเป็นตัวแทนในการวิจัย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยคัดเลือกจากจำนวนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบทั้งหมดในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนาจังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 5 หมู่บ้าน และผู้วิจัยได้ทำการเลือกหมู่บ้านตัวอย่างที่มีความโดดเด่นทางด้านการบริหารการพัฒนา การดำเนินวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม และความหลากหลายทางบริบทชุมชน ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม แต่ในทำนองเดียวกันก็มีส่วนที่คล้ายคลึงกัน จึงได้ทำการคัดเลือกหมู่บ้านต่อไปนี้เป็นตัวแทนในการศึกษา คือ

- 1) หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบหมู่บ้านคลองน้ำไหลใต้
- 2) หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบหมู่บ้านโชคชัยพัฒนา
- 3) หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบหมู่บ้านมอตะแบก
- 4) หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบหมู่บ้านทุ่งแก้วนาขวัญ
- 5) หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบหมู่บ้านมอมะค่า

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 คือ เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ 5 หมู่บ้าน ได้แก่ พัฒนาการอำเภอ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่เทศบาล

กลุ่มที่ 2 คือ แกนนำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน/ประธานกลุ่มองค์กรต่างๆ หมู่บ้านละ 2 คน รวมเป็น 10 คน

กลุ่มที่ 3 คือ ครอบครัวพัฒนาหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 5 ครอบครัว รวม 25 ครอบครัว

แนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่

1. การเก็บข้อมูลพื้นฐานทั่วไป สภาพทั่วไป บริบทของชุมชน ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ลักษณะทางภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ข้อมูลด้านการศึกษา ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม จัดเก็บและรวบรวมจากเอกสารสรุปผลรายงาน สถานการณ์พัฒนาของหมู่บ้าน จากสำนักงานพัฒนาชุมชนของอำเภอ

2. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้อมูลด้านรายได้ รายจ่าย อาชีพหลัก อาชีพรองของชุมชน รวบรวมจากข้อมูล จปฐ. (ความจำเป็นพื้นฐาน) และข้อมูล กชช.2 ค (ข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้าน)

3) ข้อมูลด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ข้อมูลด้านการศึกษา ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม การเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในชุมชน การรวมกลุ่มของชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน จัดเก็บและรวบรวมจากเอกสารสรุปผลรายงานสถานะการพัฒนาของหมู่บ้าน จากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมโดยใช้เครื่องมือและวิธีการ ดังนี้

การสังเกต/สังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยใช้กระบวนการสังเกตที่ประกอบด้วยการสอบถาม การสัมภาษณ์ และบันทึกไปด้วย โดยใช้การสังเกตในรูปแบบการสังเกตโดยตรง ซึ่งบทบาทของผู้วิจัยมีหน้าที่ในการเสริมสร้างศักยภาพ ความเข้มแข็งของชุมชนและมีการดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถเข้าไปสังเกตเก็บบันทึกข้อมูลเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ อีกทั้งยังได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้ทำการสังเกตสถานการณ์ต่างๆ ของชุมชน ในประเด็นต่อไปนี้

1) การกระทำ (Acts) คือ เหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งของปัจจัยต่างๆ เช่น การกิน การอยู่ การใช้ชีวิตในวันหนึ่งๆ ลักษณะวิถีชีวิตดั้งเดิมและกิจกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2) กิจกรรม (Activities) คือ เหตุการณ์ สถานการณ์ หรือกิจกรรมที่ทำในลักษณะต่อเนื่อง เป็นแบบแผนปฏิบัติอย่างเป็นกระบวนการ มีขั้นตอน เช่น วิธีคิด/ปฏิบัติ ในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง ประเพณีต่างๆ ศาสนา การประกอบอาชีพ การใช้เวลาว่าง การเรียนรู้ การหาเลี้ยงชีพ ในระดับบุคคลและระดับกลุ่มครอบครัว หรือของชุมชน ซึ่งการสังเกตกิจกรรมเหล่านี้จะบ่งชี้ให้เห็นหน้าที่ สถานภาพ บทบาท และความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม ชุมชนที่จะสนับสนุนเอื้อให้เกิดการขับเคลื่อนโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

3) ความสัมพันธ์ (Relationship) คือ สังเกตลักษณะความเกี่ยวข้องระหว่างบุคคลต่างๆ ในสังคมว่ามีลักษณะยึดโยงเชื่อมโยงกันอย่างไร มีแบบแผนอย่างไร ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์โครงสร้างทางสังคมของชุมชน/กลุ่มได้ทั้งระบบการเมือง เครือญาติ เศรษฐกิจ และอื่นๆ

4) การมีส่วนร่วม (Participation) คือ สังเกตลักษณะการปรับตัวการยอมตามกลุ่มการเข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่มของสมาชิกในสถานการณ์ต่างๆ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 3 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 ใช้สำหรับกลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ 5 หมู่บ้าน

ชุดที่ 2 ใช้สำหรับกลุ่มตัวอย่าง แกนนำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน/ประธานกลุ่มองค์กรต่างๆ หมู่บ้านละ 2 คน

ชุดที่ 3 ใช้สำหรับกลุ่มตัวอย่างจากครอบครัวพัฒนาหมู่บ้านละ 5 ครัวเรือน รวมเป็น 25 ครัวเรือน

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐาน แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) สร้างเครื่องมือในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

3) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก

4) นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปผลการสัมภาษณ์

5) จัดทำรายงานและนำเสนอรายงาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) จำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ออกให้เป็นระบบ ได้แก่ ข้อมูลด้านการประกอบอาชีพ ข้อมูลด้านกลุ่ม องค์กรในชุมชน ข้อมูลด้านรายได้- รายจ่ายของชุมชน

2) วิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น มาวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุปร่วมกันของเรื่องนั้น และนำเสนอข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างครอบคลุมชัดเจน (สุภางค์ จันทรานิช, 2540)

สรุปผลการศึกษา

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษากลไกการขับเคลื่อนการพัฒนา วิธีการ และขั้นตอนการพัฒนาที่ส่งผลถึงประสิทธิผลในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของ 5 หมู่บ้าน

ผลการศึกษาพบว่า การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละหมู่บ้านอาศัย โครงสร้างการบริหารและการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นกลไกสำคัญ โดย บ้านคลองน้ำไหลได้ และ บ้านมอตะแบก ใช้ระบบ “คุ้มบ้าน” เป็นฐานการจัดการที่สามารถดูแลครัวเรือนได้ทั่วถึง ส่วน บ้านโชคชัยพัฒนา และ บ้านทุ่งแก้วนาขวัญ ใช้กลไกคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงผ่านระบบเครือข่ายและวัฒนธรรมดั้งเดิม ขณะที่ บ้านมอมะค่า เน้นการสร้างกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มจักสาน กลุ่มเย็บผ้า เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชน กระบวนการที่ดำเนินการร่วมกันในทั้ง 5 หมู่บ้าน ได้แก่ การอบรมแกนนำและครอบครัวพัฒนา การประชุมประชาคมเพื่อจัดทำแผนพัฒนา การปลูกผักสวนครัวเพื่อลดรายจ่าย การสร้างกลุ่มอาชีพและกลุ่มออมทรัพย์ การปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการฝึกอบรมการประกอบอาชีพเสริม เช่น การทำปุ๋ยอินทรีย์ น้ำยาล้างจาน การจักสาน และงานหัตถกรรม สิ่งเหล่านี้ทำให้การดำเนินงานมีความเป็นระบบ คล่องตัว และเอื้อต่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาถึงปัจจัยความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนา

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของทุกหมู่บ้านประกอบด้วยหลายด้าน ได้แก่ บทบาทของผู้นำชุมชน ที่มีวิสัยทัศน์และได้รับการยอมรับจากคนในพื้นที่ เช่น ผู้นำของ บ้านคลองน้ำไหลได้ และ บ้านมอมะค่า ที่สามารถกระตุ้นความร่วมมือของประชาชนได้อย่างกว้างขวาง อีกทั้งยังมี โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ที่เกื้อหนุน เช่น ระบบเครือข่ายที่แน่นแฟ้นของ บ้านโชคชัยพัฒนา และความร่วมมือด้านทรัพยากรป่าชุมชนของ บ้านมอตะแบก รวมถึงความเข้มแข็งด้านการจัดการกลุ่มการออมและกองทุนหมู่บ้านของ บ้านทุ่งแก้วนาขวัญ ปัจจัยเสริมที่สำคัญคือ การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น การอบรม การถ่ายทอดองค์ความรู้ การจัดสรรงบประมาณ และการพาชุมชนไปศึกษาดูงานหมู่บ้านต้นแบบอื่น สิ่งเหล่านี้ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่อง เกิดความสามัคคีในชุมชน และสามารถสร้างครอบครัวพัฒนาต้นแบบที่ขยายผลไปสู่ครัวเรือนอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาถึงแนวทางการเสริมสร้างให้เกิดการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนาให้ประสบความสำเร็จ

ผลการศึกษาชี้ว่า แนวทางสำคัญของทั้ง 5 หมู่บ้าน ได้แก่ การ สร้างครอบครัวพัฒนาเป็นต้นแบบ และขยายผลไปยังครอบครัวอื่น โดยเริ่มจากการคัดเลือกครอบครัวที่มีความพร้อมเข้ารับการอบรม จัดทำแผนชีวิต และทำบัญชีครัวเรือน จากนั้นครอบครัวต้นแบบเหล่านี้จะขยายผลเพิ่มขึ้นครั้งละ 3-5 ครอบครัว เพื่อสร้างการเรียนรู้และการปรับตัวในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น บ้านคลองน้ำไหลใต้ และ บ้านมอตะแบก ที่เน้นการสร้างครอบครัวพัฒนาในทุกคุ้มบ้าน, บ้านโชคชัยพัฒนา ที่คัดเลือกครอบครัวต้นแบบ 30 ครอบครัว เพื่อเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง, บ้านทุ่งแก้วนาขวัญ ที่สร้างความเข้มแข็งของกลุ่มการออมและกองทุนหมู่บ้าน, และ บ้านมอมะค่า ที่เน้นกลุ่มอาชีพจักสานและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน นอกจากนี้ แนวทางเสริมสร้างความสำเร็จยังรวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านการคัดแยกขยะและการทำปุ๋ยอินทรีย์ รวมถึงการสร้างเครือข่ายเรียนรู้กับ หมู่บ้านอื่น ๆ แนวทางเหล่านี้ช่วยให้การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในทุกหมู่บ้านดำเนินไปอย่างยั่งยืนและเป็นแบบอย่างแก่ชุมชนใกล้เคียง

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ของการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา กลไกการขับเคลื่อนการพัฒนา วิธีการ และ ขั้นตอนการพัฒนาที่ส่งผลถึงประสิทธิผลในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของ 5 หมู่บ้าน

ผลการวิจัยพบว่า แต่ละหมู่บ้านมีการใช้กลไกที่แตกต่างกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งในระดับชุมชน เช่น การใช้โครงสร้างการบริหาร “คุ้มบ้าน” ที่มีหัวหน้าคุ้มและกรรมการคุ้มดูแลสมาชิก ทำให้การบริหารจัดการครอบคลุมและใกล้ชิดกับประชาชน ขณะที่บางหมู่บ้านใช้กลไกคณะกรรมการหมู่บ้านและระบบเครือข่ายที่แน่นแฟ้นเป็นฐานสำคัญ ส่วนบางหมู่บ้านเน้นการสร้างกลุ่มพัฒนาอาชีพ เช่น กลุ่มจักสานและกลุ่มเย็บผ้า เพื่อเป็นกลไกหลักในการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ยังพบกระบวนการร่วมกันที่สำคัญ ได้แก่ การอบรมแกนนำและครอบครัวพัฒนา การประชุมประชาคมเพื่อจัดทำแผน การปลูกผักสวนครัว การจัดตั้งกองทุนออมทรัพย์ รวมถึงการฝึกอาชีพเสริม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า โครงสร้างการบริหารที่มีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความคล่องตัวและเกิดประสิทธิผลสูง

ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดวรกิจ วรกิจใจ และคณะ (2024) ที่ศึกษาการพัฒนาและการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยพบว่าการจัดตั้งกองทุนพัฒนาอาชีพ การจัดสรรทรัพยากร การกระจายสินค้า และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน ล้วนเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชน ทั้งยังเป็นกระบวนการที่ช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าหมู่บ้านทั้งห้าได้ใช้การจัดตั้งกองทุนและกลุ่มอาชีพเสริมเป็นกลไกหลักในการพัฒนาและสร้างเสถียรภาพของชุมชน

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานของ สมใจ ตามแต่รัมย์ (2560) ที่ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี โดยพบว่าปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ และการมีส่วนร่วมของชุมชน มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อความสำเร็จของการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะบทบาทของภาครัฐที่เป็นตัวช่วยสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนา ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ก็ยืนยันในทิศทางเดียวกันว่า ความสำเร็จของหมู่บ้านเกิดจากการมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่บูรณาการทั้งจากภายในชุมชนและการสนับสนุนจากภายนอก

อีกทั้งยังสอดคล้องกับบทความของ กรชนก สนิทวงศ์ และณรงค์ เจนใจ (2563) ที่เสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการให้ความรู้แก่ประชาชน การฝึกทักษะการคิดและวิเคราะห์ตนเอง การสนับสนุนปัจจัยการผลิต และการส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ผลการศึกษาชี้ว่าองค์ประกอบเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า การอบรมแกนนำและครอบครัวพัฒนา รวมทั้งการส่งเสริมการปลูกผักสวนครัวและการแบ่งปันทรัพยากรในชุมชน เป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่ความมั่นคงของชุมชนต้นแบบ

กล่าวโดยสรุป ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาอย่างชัดเจน โดยสะท้อนว่า การมีโครงสร้างการบริหารที่มีส่วนร่วมของประชาชน การสนับสนุนจากภาครัฐ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบสามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาถึงปัจจัยความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนา

ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของทุกหมู่บ้านประกอบด้วยหลายด้าน ได้แก่ บทบาทของผู้นำชุมชน ที่มีวิสัยทัศน์และได้รับการยอมรับจากคนในพื้นที่ เช่น ผู้นำของบ้านคลองน้ำไหลใต้และบ้านมอเมค่า ซึ่งสามารถสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นความร่วมมือจากประชาชนได้อย่างกว้างขวาง อีกทั้งยังมีโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ที่เกื้อหนุน เช่น ระบบเครือญาติที่แน่นแฟ้นของบ้านโชคชัยพัฒนา และความร่วมมือด้านทรัพยากรป่าชุมชนของบ้านมอตะแบก รวมถึง ความเข้มแข็งด้านการจัดการกองทุนและกลุ่มออมทรัพย์ ของบ้านทุ่งแก้วนาขวัญ นอกจากนี้ยังมี การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ในรูปแบบการอบรม การถ่ายทอดองค์ความรู้ การจัดสรรงบประมาณ และการศึกษาดูงานจากหมู่บ้านต้นแบบอื่น ๆ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ช่วยสร้างการเรียนรู้ต่อเนื่อง เสริมสร้างความสามัคคี และนำไปสู่การขยายผลสู่ครัวเรือนพัฒนาต้นแบบ

ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมใจ ตามแต่รัมย์ (2560) ที่ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี โดยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อระดับความสำเร็จของหมู่บ้าน ได้แก่ การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งสามารถพยากรณ์ความสำเร็จได้ถึงร้อยละ 64 ($R^2 = 0.640$) ผลวิจัยนี้ชี้ชัดว่าการสนับสนุนจากภายนอกและการมีส่วนร่วมของประชาชนมีบทบาทสำคัญ ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของผู้ศึกษาในพื้นที่คลองลานพัฒนาที่สะท้อนว่า “ความร่วมมือของคนในชุมชน” และ “การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก” คือหัวใจหลักของความสำเร็จ

ในทำนองเดียวกัน งานวิจัยของ นิสรา ใจซื่อ (2016) ที่ศึกษาหมู่บ้านศาลาคัดดีและบ้านโคก จังหวัดสระบุรี พบว่าปัจจัยทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ สังคมวัฒนธรรม การมีส่วนร่วม บทบาทผู้นำ และการสนับสนุนจากรัฐ มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของหมู่บ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ข้อนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของผู้วิจัยที่พบว่า ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ การมีเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง และการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐและเอกชน เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้หมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนาประสบความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานของ ชรินทร์นัย ยิ่งทวีศักดิ์ และกฤษฎา พรหมเวศ (2567) ที่ศึกษา “บ้านหนองไม้เขี้ยว จังหวัดราชบุรี” โดยพบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้หมู่บ้านประสบความสำเร็จ ได้แก่ การมีแผนชุมชนที่มีส่วนร่วม ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง การสนับสนุนทางการศึกษาและการ

เรียนรู้ภายในชุมชน ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน และการสนับสนุนเชิงนโยบายจากภาครัฐในด้านงบประมาณและกฎหมาย ข้อนี้อุดหนุนโดยตรงกับการศึกษาครั้งนี้ที่พบว่า การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและการมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์เป็นปัจจัยหลักในการสร้างความยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาทั้งสามชิ้น โดยสะท้อนตรงกันว่า ความสำเร็จของการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นอยู่กับบทบาทผู้นำชุมชน โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ปัจจัยเหล่านี้เป็นกลไกที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ต่อเนื่อง ความสามัคคี และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาถึงปัจจัยความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนา

ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า แนวทางสำคัญที่ทำให้การขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จในพื้นที่ ได้แก่ การสร้างครอบครัวพัฒนาเป็นต้นแบบและขยายผลไปยังครอบครัวอื่น การส่งเสริมกิจกรรมลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการสร้างเครือข่ายเรียนรู้กับหมู่บ้านอื่น ๆ โดยครอบครัวต้นแบบที่ได้รับการอบรมและมีแผนชีวิตชัดเจน สามารถทำหน้าที่เป็นแกนนำถ่ายทอดองค์ความรู้และแบบอย่างที่ดีให้กับครอบครัวอื่น ๆ ในชุมชน เช่น บ้านคลองน้ำไหลใต้และบ้านมอตะแบกที่เน้นการสร้างครอบครัวพัฒนาในทุกคุ้มบ้าน บ้านโชคชัยพัฒนาที่คัดเลือกครอบครัวต้นแบบ 30 ครัวเรือน และบ้านมอมะค่าที่เน้นการพัฒนากลุ่มอาชีพจักสานและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ วรุฒิ พึ่งพัก และคณะ (2561) ที่ศึกษาการเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็งตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นว่าครอบครัวเป็นฐานสำคัญในการพึ่งพาตนเองและเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชุมชน การเสริมสร้างครอบครัวต้องอาศัยการเรียนรู้ การปลูกฝังคุณธรรม และการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้ครอบครัวมีภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งและสามารถถ่ายทอดต่อไปยังสมาชิกในชุมชน (วรุฒิ และคณะ, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า “ครอบครัวพัฒนาต้นแบบ” เป็นกลไกหลักในการขยายผลและสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในหมู่บ้าน

อีกทั้ง งานวิจัยของ ผ่องศรี พัฒนมณี (2561) ที่ศึกษาประชาชนบ้านไม้ผาด จังหวัดตรัง พบว่า แนวทางการเสริมสร้างการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การส่งเสริมการปลูกพืชผักสวนครัวทุกครัวเรือน การอบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน และการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ส่งผลให้รายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.76 รายจ่ายลดลงร้อยละ 25.74 และครัวเรือนสามารถรวมกลุ่มผลิตสินค้าชุมชนได้จริง (ผ่องศรี, 2561) ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของผู้วิจัยที่พบว่าหมู่บ้านทุ่งแก้วนาขวัญและบ้านมอมะค่าใช้แนวทางการสร้างกลุ่มอาชีพและกลุ่มออมทรัพย์เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

นอกจากนี้ งานวิจัยของ ชรินทร์นัย ยิ่งทวีศักดิ์ และกฤษฎา พรหมเวศ (2567) ที่ศึกษาบ้านหนองไม้เขว้า จังหวัดราชบุรี ชี้ว่า การเป็นหมู่บ้านต้นแบบที่ยั่งยืนต้องอาศัยการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับหมู่บ้านอื่น รวมถึงการสนับสนุนเชิงนโยบายจากภาครัฐ (ชรินทร์นัย & กฤษฎา, 2567) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาครั้งนี้ที่พบว่า “การสร้างเครือข่ายเรียนรู้ระหว่างหมู่บ้าน” และ “การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก” เป็นแนวทางเสริมสร้างที่ช่วยให้หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบสามารถพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นแบบอย่างแก่พื้นที่ใกล้เคียงได้

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ชี้ชัดว่า การเสริมสร้างให้หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบประสบความสำเร็จต้องอาศัยกลยุทธ์ที่เน้นการพัฒนาจากครัวเรือนสู่ชุมชน ผ่านครอบครัว

พัฒนา การจัดการกลุ่มอาชีพ การส่งเสริมการตลาดรายจ่าย-เพิ่มรายได้ และการสร้างเครือข่ายเรียนรู้ ปัจจัยเหล่านี้สอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งยืนยันว่าการพัฒนาในระดับฐานรากของครอบครัวจะเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างชุมชนที่มั่นคง ยั่งยืน และสามารถขยายผลได้ในวงกว้าง

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยทั้งสามวัตถุประสงค์ สามารถสังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนกลไก ปัจจัย และแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนต้นแบบได้ดังนี้

กลไกการขับเคลื่อนที่เป็นระบบและมีส่วนร่วมของประชาชน การดำเนินงานของหมู่บ้านต้นแบบทั้ง 5 แห่งแสดงให้เห็นว่า “โครงสร้างการบริหารที่มีส่วนร่วม” เป็นกลไกสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ระบบ “คุ้มบ้าน” คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือกลุ่มอาชีพ ล้วนเอื้อต่อการบริหารจัดการที่คล่องตัวและใกล้ชิดกับประชาชน ส่งผลให้การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกิดความต่อเนื่องและประสิทธิผลสูง

ปัจจัยความสำเร็จที่ผสมผสานทั้งปัจจัยภายในและภายนอกชุมชน ความสำเร็จของการขับเคลื่อนขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ การมีเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง การบริหารจัดการกองทุนและกลุ่มออมทรัพย์ ตลอดจนการสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานภายนอก ปัจจัยเหล่านี้สะท้อนว่าการพัฒนาต้องอาศัยทั้ง “ทุนภายในชุมชน” และ “การหนุนเสริมจากภายนอก” จึงจะนำไปสู่ความยั่งยืน

แนวทางการเสริมสร้างความสำเร็จที่เน้นฐานรากครอบครัว การสร้างครอบครัวพัฒนาเป็นต้นแบบและขยายผลสู่ครัวเรือนอื่น การลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ การสร้างกลุ่มอาชีพ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการสร้างเครือข่ายเรียนรู้กับหมู่บ้านอื่น ๆ เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาชุมชนขยายผลได้จริง องค์ความรู้ใหม่นี้ชี้ให้เห็นว่าครอบครัวคือจุดเริ่มต้นของการพัฒนา หากครอบครัวมีความมั่นคงและเข้มแข็ง ชุมชนก็สามารถพัฒนาได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนตามไปด้วย

การบูรณาการกระบวนการเรียนรู้และคุณธรรมเข้ากับการพัฒนา การวิจัยสะท้อนว่ากิจกรรมอบรมแกนนำ การจัดทำบัญชีครัวเรือน การปลูกผักสวนครัว และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ปลูกฝังคุณธรรม ความสามัคคี และการพึ่งพาตนเอง สิ่งนี้คือแกนกลางที่ทำให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถปฏิบัติได้จริงและสร้างความยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป งานวิจัยนี้ทำให้เห็นชัดว่า การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับหมู่บ้านต้นแบบต้องอาศัย “กลไกที่มีส่วนร่วม” “ปัจจัยภายใน-ภายนอกที่เกื้อหนุน” และ “แนวทางการพัฒนาที่เริ่มจากครอบครัวขยายสู่ชุมชน” โดยมีการบูรณาการความรู้และคุณธรรมควบคู่กันไป องค์ความรู้ที่ได้จึงสามารถใช้เป็นต้นแบบในการกำหนดแนวทางพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ให้ดำเนินไปในทิศทางที่มั่นคงและยั่งยืน อันเป็นการต่อยอดและเสริมสร้างประสิทธิผลของนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับประเทศ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ส่งเสริมบทบาทผู้นำชุมชนและแกนนำครอบครัวพัฒนา เพื่อเป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยควรมีการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการและการสื่อสาร เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจให้กับคนในชุมชน

2. สร้างกลไกการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ควรจัดเวทีประชาคม การอบรม และกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สมาชิกทุกครัวเรือนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและมีบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้าน

3. ขยายผลจากครอบครัวสู่ชุมชนครัวใช้ครอบครัวพัฒนาเป็นฐานการเรียนรู้ โดยให้ครอบครัวต้นแบบทำหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ครัวเรือนอื่น ๆ เพื่อสร้างความต่อเนื่องและความยั่งยืนของการพัฒนา

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กำหนดนโยบายสนับสนุนงบประมาณระยะยาว ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณที่มั่นคงและต่อเนื่องสำหรับการดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในระดับหมู่บ้าน เพื่อไม่ให้ขาดช่วงและสามารถสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืน

2. บูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานควรมีการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างหน่วยงานรัฐองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา เพื่อสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบอย่างรอบด้าน

3. จัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้หมู่บ้านต้นแบบในระดับภูมิภาค เพื่อให้หมู่บ้านต้นแบบสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เรียนรู้แนวทางที่ประสบความสำเร็จ และนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ขยายพื้นที่ศึกษาไปยังหลายจังหวัด เพื่อเปรียบเทียบกลไก ปัจจัย และแนวทางของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทที่แตกต่างกัน และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เชิงนโยบายในระดับชาติ

2. ศึกษาเชิงลึกด้านผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงรายได้ การลดรายจ่าย คุณภาพชีวิต และความเข้มแข็งของครอบครัว เพื่อประเมินผลเชิงประจักษ์ของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

3. ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) อย่างเข้มข้น โดยเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ (แบบสอบถาม สถิติ) และเชิงคุณภาพ (สัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตภาคสนาม) เพื่อให้เข้าใจทั้งมิติข้อมูลเชิงตัวเลขและมิติทางสังคมวัฒนธรรมที่ซับซ้อน

บรรณานุกรม

กรชนก สนิทวงศ์ และณรงค์ เจนใจ. (2563). แนวทางการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข “พอมิ พอกิน พอใช้”. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 5(1), 22–35.

การพัฒนาชุมชน. (2547). *คู่มือการดำเนินงานเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ตามแผนปฏิบัติการกรมการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: กรทรวงมหาดไทย.

จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์. (2551). *เอกสารประกอบการสอนชุดวิชานโยบายสาธารณะและการวางแผน หน่วยที่ 6 เรื่อง การประเมินผลนโยบาย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ชรินทร์ ยิ่งทวีศักดิ์ และ กฤษฎา พรหมเวศ. (2567). ปัจจัยนำไปสู่การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบกรณีศึกษาบ้านหนองไม้เข้ว่า ตำบลเขาขลุ่ย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น). คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ตฤตย์ นพคุณ. (2548). การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, 42(6), 41-47.

นิสรา ใจชื่อ. (2016). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 30(96), 108–122.

- ผ่องศรี พัฒนมณี. (2561). แนวทางพัฒนาการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนบ้านไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง. (รายงานการวิจัย). คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
- พระปลัดวรกิจ วรกีจใจ และคณะ. (2567). กลไกการพัฒนาและการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนคุณธรรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. *Journal of Buddhist Anthropology*, 9(1), 50–61.
- วรฤดี พึ่งพัก และคณะ. (2561). การเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็งตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 1(2), 46–49
- สมใจ ตามแต่รัมย์. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความสำเร็จหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร. (2559). *รายงานประจำปี 2559*. กำแพงเพชร: สำนักงานส่งเสริมการปกครอง.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2540). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.